

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 4Cdo/150/2019
Identifikačné číslo spisu: 7712218532
Dátum vydania rozhodnutia: 18.10.2019
Meno a priezvisko: JUDr. Milan Lalík
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2019:7712218532.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobkyne D. G., bývajúcej v P. XX, zastúpenej JUDr. Ivetou Rajtákovou, advokátkou v Košiciach, Štúrova 20, proti žalovanej Slovenskej republike, za ktorú koná Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, so sídlom v Bratislave, Chlumeckého 2, o náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej nesprávnym úradným postupom, vedenom na Okresnom súde Michalovce pod sp. zn. 5 C 268/2012, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 12. decembra 2018 sp. zn. 9 Co 456/2017, takto

rozhodol:

Rozsudok krajského súdu z r u š u j e a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Michalovce v poradí druhým rozsudkom z 3. apríla 2017 č. k. 5 C 268/2012-268 zamietol žalobu žalobkyne a stranám nepriznal náhradu trov konania. Dospel k záveru, že v rozhodovanom spore nie je daná pasívna vecná legitímácia žalovaného štátneho orgánu, pretože zodpovedným a teda aj pasívne vecne legitimovaným subjektom v konaní o náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej nesprávnym úradným postupom podľa zákona č. 514/2003 Z.z. o zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci je výlučne štát, nie štátny orgán, ktorý v jeho mene má konať, a proti štátu sa žalobkyňa svojho nároku nedomáhala. Pokiaľ išlo o jej podanie zo 4. júla 2014, označené ako odstránenie zrejmej nesprávnosti v označení žalovaného, podľa názoru súdu nemohlo ním účinne dôjsť k oprave označenia žalovaného, pretože štát aj štátny orgán sú dva samostatné subjekty, ktoré majú samostatnú spôsobilosť byť účastníkom konania. Žalobkyňa sa preto mala domáhať zámeny účastníkov konania podľa príslušných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku, resp. po nadobudnutí účinnosti Civilného sporového poriadku mohla navrhnúť vstup ďalšieho účastníka do konania. Zároveň uviedol, že žalovaná sa proti nároku žalobkyne, ktorý na súde uplatnila po uplynutí trojročnej premlčacej lehoty, účinne ubránila vznesenou námietkou premlčania.

2. Krajský súd v Košiciach na odvolanie žalobkyne rozsudkom z 12. decembra 2018 sp. zn. 9 Co 456/2017 napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny potvrdil a stranám nepriznal náhradu trov odvolacieho konania. Konštatoval, že súd prvej inštancie správne zistil skutkový stav, vec správne právne posúdil a s odôvodnením jeho rozhodnutia sa v celom rozsahu stotožnil. V dôsledku

nedostatku pasívnej vecnej legitímácie na strane žalovaného sa už nezaoberal právnym posúdením vznesenej námietky premlčania.

3. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podala žalobkyňa dovolanie, ktorého prípustnosť vyvodzovala z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. c/ C.s.p. Za rozhodujúcu právnu otázku, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu, pokladala, či v prípade, ak si strana uplatňuje nárok zo zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a ako žalovaného označí nie štát, ale štátny orgán, ktorý má v mene štátu konať, je možné v priebehu konania opraviť opravou, resp. doplnením označenia žalovaného (štátu) alebo nie. Uvedená otázka je v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu riešená rozdielne, a to spôsobom, ako ju riešili sudy oboch nižších inštancií (sp. zn. 3 Cdo 309/2008), a opačným spôsobom (sp. zn. 4 Cdo 193/2009, 4 Cdo 64/2011, 6 Cdo 149/2011 a 2 Cdo 48/2017, ktoré vychádza z rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 675/2016). Podľa jej názoru, ak v záhlaví žaloby označila ako žalovaného štátny orgán, avšak z obsahu jej žaloby vyplynulo, že svoj nárok si uplatňuje z titulu zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci podľa zákona č. 514/2003 Z.z., bolo povinnosťou súdu v rámci poučovacej povinnosti postupom podľa § 43 ods. 1 O.s.p. ju vyzvať na odstránenie vady žaloby spočívajúcej v jej nezrozumiteľnosti. Pokiaľ túto vadu aj bez výzvy súdu sama v priebehu konania odstránila, a to podaním zo 4. júla 2014 tak, že za žalovaného označila štát - Slovenskú republiku, za ktorú koná Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, avšak aj napriek tomu sudy oboch nižších inštancií jej žalobu pre nedostatok pasívnej vecnej legitímácie zamietli, ich rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci. Takýto postup súdov čo do interpretácie a aplikácie procesnoprávných noriem považovala za nesprávny a prísne formalistický, čím sa zasiahlo do jej práva na spravodlivý proces. Navrhla, aby dovolací súd napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

4. Žalovaná vo vyjadrení k dovolaniu žalobkyne uviedla, že rozhodnutie odvolacieho súdu ako aj jeho postup v konaní bol správny, pretože poučovacia povinnosť súdu sa vzťahuje len na procesné práva a povinnosti, ale nie aj na otázku pasívnej vecnej legitímácie, ktorá vyplýva z hmotného práva. Navrhla, aby dovolací súd dovolanie žalobkyne ako nedôvodné zamietol.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 35 C.s.p.) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 C.s.p.) strana, v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 C.s.p.), zastúpená v súlade s § 429 ods. 1 C.s.p., bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 443 C.s.p.) dospel k záveru, že dovolanie žalobkyne je prípustné (§ 421 ods. 1 písm. c/ C.s.p.) a dôvodné (§ 432 C.s.p.), a preto napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a nové rozhodnutie (§ 449 ods. 1 a § 450 C.s.p.).

6. Podľa § 421 ods. 1 písm. c/ C.s.p. dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

7.1. V prejednávanej spore meritórne rozhodnutie záviselo od vyriešenia právnej otázky, kto je subjektom konania na strane žalovaného, t. j. štát (Slovenská republika) alebo štátny orgán, ktorý má podľa zákona č. 514/2003 Z.z. v mene štátu konať (Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky), a či spôsob, akým žalobkyňa žalovaného vymedzila, resp. jeho označenie opravila, možno považovať za účinný a súd má povinnosť naň prihliadnúť a zohľadniť ho pri prejednaní sporu vrátane jeho právneho posúdenia.

7.2. Najvyšší súd v rozhodnutiach sp. zn. 3 Cdo 309/2008 a 2 Cdo 161/2015 zastával názor (ktorý si osvojili aj sudy oboch nižších inštancií v prejednávanej spore), že poučovacia povinnosť súdu sa vzťahuje len na procesné práva a povinnosti, ale nie aj na otázku pasívnej vecnej legitímácie vyplývajú z hmotného práva. Pokiaľ žalobca v žalobe označí ako účastníka na strane žalovaného štátny orgán (porov. § 90 O.s.p.) a následne uvedie, že žalovaným má byť štát, nemôže ísť o spresnenie, doplnenie či opravu označenia v žalobe už skôr označeného účastníka konania, ale ide o označenie úplne iného (odlišného a nového) subjektu, ktorý v konaní doposiaľ nevystupoval.

7.3. V rozhodnutiach sp. zn. 4 Cdo 193/2009, 4 Cdo 64/2011, 6 Cdo 149/2011 a 2 Cdo 48/2017 sa najvyšší súd priklonil k názoru, že pokiaľ z odôvodnenia žaloby vyplýva, že žalobca vyvodzuje uplatnený nárok zo zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci podľa zákona č. 514/2003 Z.z., z ktorého vyplýva, že zodpovedným subjektom je štát, ale ako žalovaného označí štátny orgán oprávnený v mene štátu konať, v takomto prípade ide o zjavný logický rozpor žaloby, ktorý má za následok jej nezrozumiteľnosť, čím vzniká súdu povinnosť žalobcu poučiť a vyzvať ho na odstránenie tejto vady jeho žaloby.

7.4. So zreteľom na uvedené dovolací súd konštatuje, že žalobkyňa zákonu zodpovedajúcim spôsobom vymedzila právnu otázku, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu v prejednávanej veci a ktorá je v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu riešená rozdielne. Preto je jej dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. c/ C.s.p. prípustné.

8. Náležitosti žaloby v čase začatia predmetného konania upravoval § 42 a § 79 ods. 1 O.s.p. (teraz § 127 a § 132 a nasl. C.s.p.), podľa ktorého z nej muselo byť zjavné, ktorému súdu je určené, kto ho robí, ktorej veci sa týka a čo sleduje, a musela byť podpísaná a datovaná. Žaloba musela obsahovať tiež presné označenie účastníkov konania, a pokiaľ ním bol štát, žalobca bol povinný označiť ho uvedením jeho názvu a názvu príslušného štátneho orgánu, ktorý za štát mal konať. Samotný procesný predpis ale nestanovil presnú štruktúru žalobného návrhu a nedával základ pre jej prísne formalistické poňatie, ale práve naopak, zdôrazňoval, že každé podanie (vrátane žaloby) je súd povinný posudzovať podľa jeho obsahu (§ 41 ods. 2 O.s.p., teraz čl. 11 ods. 1 a § 124 ods. 1 C.s.p.). To znamená, že označenie účastníkov konania (strán sporu) nemuselo byť zreteľne oddelené od ďalších častí žaloby, nemuselo mať ani určitú predpísanú formu (formálnu úpravu), iba zo žaloby ako celku však muselo byť zjavné, kto ju robí (podáva) a proti komu smeruje. V prípade, že toto označenie účastníkov dostatočne zrejme (jasné, zrozumiteľné) nebolo alebo bolo neúplné a žalobca túto vadu sám neodstránil, súd mal povinnosť v zmysle § 43 ods. 1 O.s.p. (teraz § 129 C.s.p.) ho vyzvať na odstránenie väd jeho žaloby s tým, že zároveň uvedie, ako jej opravu resp. doplnenie vykonať.

9. V danom prípade žalobkyňa síce v záhlaví svojej žaloby ako žalovaného označila Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, avšak z ďalších častí žaloby vyplýva, že nárok na náhradu škody si uplatňuje podľa zákona č. 514/2003 Z.z. z titulu zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a označený štátny orgán je v zmysle § 4 ods. 1 písm. c/ tohto zákona ústredným orgánom štátnej správy, ktorý v danej veci koná v mene štátu (porov. str. 5 a 6 žaloby). Podľa názoru dovolacieho súdu z obsahu žaloby bolo celkom (t. j. bez dôvodných pochybností) zrejme a zrozumiteľné, proti komu žaloba smeruje, preto súd mal akceptovať podanie žalobkyne zo 4. júla 2014 a upraviť, že žalovaným v konaní je štát - Slovenská republika, za ktorú koná označený štátny orgán; opačný výklad treba považovať za prehnane formalistický, ktorý vo svojich dôsledkoch zasahuje do podstaty základného práva žalobkyne na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Preto ak súd jej žalobu zamietol pre nedostatok pasívnej vecnej legitímácie, pretože za žalovaného aj napriek odstráneniu vady žaloby naďalej považoval označený štátny orgán a nie štát, v ktorého mene tento orgán konal, jeho rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci a žalobkyňa uvedený dovolací dôvod namieta opodstatnene (§ 432 C.s.p.).

10. Opodstatnenosť tohto právneho názoru dovolací súd odôvodňuje s odkazom na rozhodnutie ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 675/2016, publikované v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky pod č. 10/2017, podľa ktorého ak zo samotnej žaloby vyplýva, že sa ňou žalobca domáhal zaplataenia finančnej sumy z titulu náhrady škody spôsobenej pri výkone verejnej moci (v tomto prípade nesprávnym úradným postupom príslušného orgánu verejnej moci) v súlade so zákonom č. 514/2003 Z.z. o zodpovednosti za škodu, pričom svoj nárok vyvodzoval z tohto zákona, z ktorého je v súlade s § 1 a § 3 ods. 1 zrejme zodpovednosť štátu, tak v prípade, keď žalobcom bol v žalobe ako žalovaný označený len orgán oprávnený v mene štátu konať, pričom z iných častí žaloby zjavne vyplývalo, že smeruje proti štátu, bolo namieste, aby vo veci konajúci súd pristúpil k aplikácii ustanovenia § 43 ods. 1 O.s.p. pre vadu žaloby spočívajúcu v jej nezrozumiteľnosti z dôvodu neurčitosti, v zmysle ktorého bolo podľa názoru ústavného súdu povinnosťou okresného súdu žalobcu na odstránenie tejto vady vyzvať. Ústavný súd pripomenul, že aj najvyšší súd vo svojej rozhodovacej

činnosti už viackrát dospel k právnemu záveru, že riadne označenie štátu ako žalovaného účastníka konania je náležitou súčasťou riadneho návrhu, bez ktorého nemožno v konaní pokračovať. Štát je ako účastník konania označený riadne, ak je súčasne s ním označený príslušný orgán, ktorý má v mene štátu konať, s uvedením jeho názvu a sídla. Pokiaľ nie je žalovaný takto riadne označený, súd v zmysle § 43 O.s.p. žalobcu poučí a vyzve ho na doplnenie alebo opravu žaloby (porov. rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 193/2009, 4 Cdo 64/2011 a 6 Cdo 149/2011). Ústavný súd uzavrel, že neuplatnenie osobitnej poučovacej povinnosti súdom môže v konkrétnych okolnostiach posudzovanej veci predstavovať závadný postup, ktorým sa účastníkovi konania znemožní realizácia jeho procesných práv, ktoré mu procesnoprávny predpis priznáva na účely ochrany jeho práv a právom chránených záujmov, čím v konečnom dôsledku môže dôjsť k zásahu do podstaty jeho základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie s účinkami denegatio iustitiae.

11.1. Procesný predpis by mal s odkazom na precedenčné závery ústavného súdu slúžiť predovšetkým ako účelný nástroj na nachádzanie hmotného práva a nie na to, aby sa z neho samotného stal zmysel celého konania. Presadzuje sa materiálny (prirodzenoprávny) prístup k procesu, pred jeho formalistickým poňatím, v ktorom má strana sporu pocit, že súd vedie konanie sám pre seba a nie pre ňu. Preto túto požiadavku treba vykladať tak, že súdy sa musia podieľať na dotváraní práva (žaloby); legitimitu tejto ich činnosti možno vyvodzovať z ich primárnej úlohy, ktorou je rozhodovanie o individuálnych prípadoch.

11.2. Aj Európsky súd pre ľudské práva zo zásady iura novit curia vyvodzuje, že táto zásada neslúži na odôvodnenie príčin brániacich mu zaoberať sa meritom veci, ale naopak, oprávnenie prekvalifikovať (doplniť) predložený návrh tak, aby ho vecne preskúmal aj vtedy, ak by ho úzkoprsé a formalistické posúdenie návrhu malo priviesť k jeho odmietnutiu z formálnych príčin pre nedostatky návrhu (Solomakhin v. Ukrajina, sťažnosť č. 24429/03, rozsudok z 15. marca 2012, § 28). Súd je tak pánom právnej charakteristiky faktov sporu.

12. So zreteľom na uvedené dovolací súd dospel k záveru, že dovolanie žalobkyne je nielen procesne prípustné podľa § 421 ods. 1 písm. c/ C.s.p., ale aj dôvodné (§ 432 C.s.p.), a preto napadnutý rozsudok krajského súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a nové rozhodnutie (§ 449 ods. 1 a § 450 C.s.p.) s tým, že je odvolací súd je právnym názorom dovolacieho súdu vysloveným v tomto uznesení viazaný (§ 455 C.s.p.) a v novom rozhodnutí rozhodne aj o trovách pôvodného i dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 C.s.p.).

13. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.